

Artikel

Groene accenten voor het regeringsbeleid in 2000-2001¹

Toon Vandevelde

In hedendaagse democratieën is er een 'bottom-line' voor het beoordelen van het beleid: elke regering – welke ook haar samenstelling moge zijn – moet tonen dat ze in staat is tot een behoorlijk beheer van de staatszaken. In eerste instantie wordt dit beoordeeld in negatieve termen. Een regering die de zaken in de war stuurt, door ondoordachte maatregelen of wispelturige beleidswendingen, kan op zeer korte termijn alle geloofwaardigheid verliezen. Voor een nieuwe regering, met partijen die nog nooit aan de macht waren of die er lang van verwijderd waren, is dit alvast een uitdaging. De huidige paarsgroene regering heeft bewezen dat ze die 'bottom-line' moeiteloos haalt. Ze heeft de dioxinecrisis opgeruimd. Ze heeft niet opvallend geblunderd. Ze heeft zelfs de ambitie geafficheerd dat ze van België een modelstaat zou maken, m.a.w., dat ze op het vlak van efficiënt beheer beter zou scoren dan voorgaande regeringen.

Politiek bedrijven is echter meer dan het louter technocratische beheer van de dingen. Een nieuwe regering met voormalige oppositiepartijen voelt zich terecht geroepen om meer te doen, om vorm te geven aan een nieuw maatschappelijk project, om alternatieven voor het bestaande te ontwikkelen. De fiscale hervorming die voor het volgende jaar op het programma staat, biedt hiervoor een uitstekende gelegenheid. Dit moet meer worden dan een procentje hier erbij en een paar centen daar eraf. Door fiscale heffingen en ontheffingen kan men het handelen van de burgers in grote mate sturen in een richting die het grootste deel van de bevolking wel wenst, maar die zonder aangepaste fiscale aan- en ontmoedigingen toch niet zou worden ingeslagen. Belangrijk hierbij is dat men duidelijke beleidsdoelstellingen bepaalt. Als men vervolgens consequent de beste middelen inzet voor de realisatie van deze doelstellingen, dan zal dit voor de meeste mensen zowel winst- als verliesposten opleveren. Een handig uitgevoerde grote fiscale hervorming laat – meer dan punctuele aanpassingen – toe om taboes te doen sneuvelen en hardnekkige oppositie van drukkingsgroepen te omzeilen: men kan immers verwijzen naar het grote evenwicht van het geheel, waarin iedereen wint en verliest. Voor Agalev is deze fiscale hervorming bij uitstek de gelegenheid om de maatschappij groener, minder gestresseerd en sociaal rechtvaardiger te maken. Wat dit precies kan betekenen wordt in de twee eerste paragrafen uitgelegd.

Fiscaliteit raakt aan alles en dient te worden georganiseerd in functie van de gewenste maatschappelijke evoluties, maar politiek is meer dan alleen maar het heffen van belastingen. De fiscale hervorming is niet het enige programmapunt van de regering voor het komende jaar. Er moet dringend een groot plan worden ontvouwd voor de mobiliteitsproblematiek. Eventuele belastingverminderingen mogen niet alle beleidsruimte opsorpen: de financiering van de sociale zekerheid moet gewaarborgd blijven en er moet worden geïnvesteerd in het overheidsapparaat zodat de kwaliteit van de publieke voorzieningen hersteld of verzekerd wordt. Er moet een spaarpot worden gevormd, om de kosten van de vergrijzing op te vangen. Die zullen vooral vanaf 2010 - 2015 hoog oplopen. De regering moet de dossiers voorbereiden die zij bij voorkeur op de Europese agenda wil plaatsen tijdens het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2001. Ten slotte kan geen regering nog de confrontatie uit de weg gaan met de gevolgen van armoede en sociale ontwrichting op wereldschaal. Ook na de regularisatie van de illegalen blijft de vraag, hoe open onze maatschappij moet zijn, een acuut probleem.

De grote politieke keuzes die in al deze dossiers moeten worden gemaakt – keuzes die meer inhouden dan het draaiend houden van de machine – zijn meer dan ooit ethische keuzes, waarbij verschillende waarden die mensen nauw aan het hart liggen, tegen elkaar moeten worden afgewogen. Het zijn kwesties rond dewelke zich gemakkelijk emoties gaan kristalliseren. Deze regering geniet na één jaar nog steeds veel vertrouwen. Het is belangrijk om de meer ambitieuze plannen en projecten die voor het tweede jaar op stapel staan, zorgvuldig te overdenken en te beargumenteren. Er is immers veel tijd en inspanning nodig om vertrouwen op te bouwen en het kan in één klap weer teloor gaan. In deze tekst behandelen we achtereenvolgens de vergroening (I) en het rechtvaardiger maken van het belastingsstelsel (II), het mobiliteitsvraagstuk (III), de kwaliteit van de publieke dienstverlening (IV), de vergrijzingproblematiek (V) en enkele problemen van internationale solidariteit (VI). Sommige van deze thema's worden ook door andere regeringspartijen gedragen. Voor een ecologische partij komt het er dan op aan om de nodige groene accenten te leggen en in bepaalde gevallen om meer consequente oplossingen te verdedigen. Vergroening van de fiscaliteit, mobiliteit, kwaliteit van de publieke dienstverlening en het werken aan een gastvrije en solidaire maatschappij zijn typisch groene thema's. Het is aan de groenen om deze thema's, op de politieke agenda te plaatsen.

I. De vergroening van de fiscaliteit²

Productie gebeurt door de inzet van arbeid, kapitaal en natuur. Meestal legt zij in zekere mate beslag op schaarse grondstoffen en op het milieu. De idee van een vergroening van het belastingstelsel houdt in dat de belasting op inkomen verkregen uit arbeid gedeeltelijk wordt vervangen door belasting op het gebruik van het milieu. Niet alleen productie, maar ook consumptie kan milieuvervuilend zijn. De vergroening van ons belastingstelsel eist dan ook dat belasting wordt geheven op milieuvervuilende consumptie. De rechtvaardiging hiervoor is bekend. Arbeid is in onze maatschappij relatief te duur geworden. De huidige prijsstructuur zet aan tot verspilling van materiaal en energie en zo spaarzaam mogelijke inzet van arbeid. Milieuvervuiling is een kost voor de hele maatschappij die niet wordt opgenomen in de private berekeningen van wie haar veroorzaakt. Vaak wordt milieuverbruik immers niet of te laag geprijsd. Economen zijn het erover eens dat dit soort externe effecten van het individuele handelen in de private kosten-batenberekeningen van consumenten en producenten dient te worden geïnternaliseerd.

In theorie zijn ook andere strategieën mogelijk. Men kan proberen de burgers te sensibiliseren voor milieuobjectieven en zo gedragswijzigingen teweeg te brengen. Dit is zeker belangrijk. Het gebeurt uitstekend in vele van onze scholen. Ook bedrijven en economische sectoren investeren dikwijls in milieuvriendelijke technologie, zonder dat ze daartoe verplicht zijn. Ze doen dat deels uit overtuiging, deels uit vrees voor schandalen die hun reputatie zouden schaden, deels ook omdat ze liever aan zelfregulering doen dan overheidsregulering opgelegd te krijgen. Milieuconvenanten met bedrijfssectoren worden vaak afgesloten onder de bedreiging van externe regulering. Vooral in anonieme contexten met veel actoren (consumenten of producenten) is er echter een publieke-actieprobleem: onderlinge afspraken zijn moeilijk als er veel partijen bij de voorafgaande onderhandeling betrokken moeten worden en als de naleving van de afspraken moeilijk te controleren is. Dit soort problemen belet soms dat sensibilisering tastbare effecten heeft. De meeste actoren willen wel milieuvriendelijk handelen, maar alleen op voorwaarde dat de (meeste) anderen hetzelfde doen. In die omstandigheden kan overheidsingrijpen mensen helpen om hun beste preferenties te realiseren.

Soms neemt overheidsinterventie de vorm aan van ge- of verboden, gebaseerd op technische of natuurlijke standaarden. Soms preferereert de overheid typisch economische instrumenten van

milieubeleid zoals heffingen, subsidies of verhandelbare emissierechten. Ge- of verboden zijn op korte termijn effectiever dan heffingen, op voorwaarde dat er voldoende controle op de naleving is. Producten die ernstige schade voor de gezondheid of het milieu veroorzaken, schadelijke voedseladditieven bijvoorbeeld, worden best verboden. Voor emissies die slechts vanaf een bepaalde drempel (erg) schadelijk worden daarentegen, is het meestal efficiënter om een beroep te doen op milieuheffingen. Deze laten immers toe om dezelfde milieukwaliteit te bereiken als met ge- of verboden, maar tegen lagere kosten voor de maatschappij. Bedrijven met lage marginale bestrijdingskosten zullen immers een groter deel van de bestrijding van milieuvervuiling voor hun rekening nemen, dan bedrijven met hogere marginale bestrijdingskosten. De reductie van de milieuhinder zal dus bij voorkeur daar gebeuren, waar dat het gemakkelijkst is (waar het de actoren en de maatschappij het minste kost). De wijze waarop de ecologisering gebeurt, wordt aan de 'producenten' van vervuiling zelf overgelaten. Bovendien vormen heffingen een voortdurende kost voor een bedrijf. Zij zijn daarmee een permanente prikkel om te zoeken naar methodes om de overlast te beperken en eventueel verder te gaan dan de maatschappelijke normen. Bij ge- of verboden is er – eens de wettelijke normen bereikt zijn – geen verdere prikkel tot ecologisering van het productieapparaat meer. Milieueconomen prefereren bijgevolg meestal heffingen om ecologische objectieven te bereiken: dit is een meer flexibel en minder betuttelend beleidsinstrument, dat op lange termijn – na een periode van 'trial and error' en na een aanpassingsperiode – ook betere resultaten geeft.

Politici verkiezen soms de zachtere weg van subsidies en premies voor het beëindigen van ongewenst gedrag, boven de hardere weg van heffingen op datzelfde ongewenste gedrag. In de sfeer van de productie is de harde weg evenwel efficiënter dan de zachte weg. Subsidies laten ongetwijfeld toe om, per bedrijf, de gewenste daling van milieuvervuiling te realiseren, maar zij houden die vervuilende bedrijven ook in leven, terwijl heffingen een aantal marginale vervuilende bedrijven zullen doen sluiten. Het totale emissieniveau van alle bedrijven samen zal dus veel minder dalen bij subsidies dan bij heffingen. Deze laatste beantwoorden bovendien aan een intuïtief meer aanvaardbaar principe, dat zegt dat de vervuiler moet betalen. Heffingen op de productie van verpakkingsafval, van moeilijk recycleerbare producten, van afvalwater, mestoverschotten of lawaaihinder liggen voor de hand.

Zoals we hierboven al suggereerden, is de dreiging met heffingen vaak al voldoende om producenten aan te zetten tot zelfregulering of zelfbeperking. Dit stelt een probleem in die zin, dat de opbrengsten van ecobelastingen niet noodzakelijk stabiel zijn. Ze zijn bedoeld om gedragsveranderingen te induceren die de belasting minder doen opbrengen. Milieubelasting kan dus niet tegelijk de milieuhinder doen verminderen en de vermindering van de lasten op arbeid financieren. De substitutie van belasting op arbeid door ecobelastingen kan alleen maar lukken ingeval van een geringe prijselasticiteit van de vraag naar milieuvervuilende producten. Ze hangt met andere woorden af van de mate waarin de vraag naar die producten reageert op prijsstijgingen. Belastingen op water- of energieverbruik doen het verbruik niet spectaculair dalen, tenzij bij zeer hoge heffingen, die politiek onhaalbaar zijn. Zij komen dus wel in aanmerking om opbrengsten te genereren, waarmee de lasten op arbeid kunnen worden verminderd. Vraag is evenwel, of de opbrengst van ecobelastingen niet beter wordt besteed aan milieubelastingen, bijvoorbeeld aan de verbetering van de kwaliteit van het drinkwater of van de frequentie en kwaliteit van het openbaar vervoer.

Milieubelastingen zorgen ervoor dat productie- en consumptiepatronen in ecologisch gewenste zin worden omgebogen. Door een aanpassing van de accijnzen zou men, bijvoorbeeld, het gebruik van diesel kunnen ontmoedigen en het gebruik van aardgas en loodvrije benzine aanmoedigen. Een klein land als België staat evenwel voor het probleem van het *handelstoerisme*: mensen kunnen zich gemakkelijk blijven bevoorraden in buurlanden, waar het belastingstelsel niet, of minder, vergoed is. Vandaar de dringende noodzaak van Europese afspraken. Een andere objectie: milieubelastingen kosten soms arbeidsplaatsen. Dit kan evenwel worden gecompenseerd door een daling van de lasten op arbeid of van de BTW op arbeidsintensieve diensten. Hieromtrent heeft de regering reeds

maatregelen genomen. Optimisten menen dat de substitutie van de belasting op arbeid door milieubelastingen een dubbeldividend oplevert: dit zou goed zijn voor het milieu en voor de werkgelegenheid. Empirische studies, zoals die van Proost en van Regemorter, betwisten dit³. Het gunstige milieueffect van ecobelastingen is onbetwistbaar en vormt de eigenlijke reden van hun invoering, maar het tewerkstellingseffect zou veeleer neutraal zijn. Ook het effect op de concurrentiekracht van bedrijven en op de internationale handelsstromen zou verwaarloosbaar zijn, althans indien het verschil met de belangrijkste handelspartners niet te aanzienlijk wordt. Sterk vervuilende sectoren in landen die een stringent milieubeleid voeren, zullen zeker achteruitgaan, maar er ontstaat ruimte voor nieuwe bedrijven en voor bestaande bedrijven die handig weten in te spelen op de vraagverschuiving naar milieuvriendelijke producten. Sommige van die bedrijven zullen door hun innovatief milieubeleid ook een concurrentieel voordeel verkrijgen in nieuwe groene productietechnieken. Dit alles belet niet dat internationale afspraken en coördinatie binnen de Europese Unie aanzienlijk kunnen bijdragen tot het succes van de vergroening van ons belastingstelsel.

Milieuheffingen maken ook geen onderscheid tussen inkomensgroepen. Zij zullen dus een denivellerende werking hebben. Men kan de prijs aan de benzinepomp niet laten afhangen van het inkomen van de klant. Economen hebben er altijd de nadruk op gelegd, dat het ondoenbaar en ongewenst is om rekening te houden met de effecten op de inkomensverdeling bij de vaststelling van milieuheffingen. Men mag inderdaad de invoering van ecobelastingen niet laten afhangen van een voorafgaandelijke rechtekking van de inkomens- en vermogensongelijkheid, want dan stelt men de vergroening van de maatschappij eigenlijk voor onbepaalde tijd uit. Toch menen we dat sociale rechtvaardigheid even belangrijk is als ecologische duurzaamheid. Er is ook een samenhang tussen beide in die zin, dat meer bemiddelde burgers zich meestal veel beter tegen de effecten van de degradatie van de leefomgeving kunnen verweren dan minder bemiddelde bevolkingsgroepen, al was het maar door de keuze van hun woonplaats. Als benzine of koelkasten duurder worden door milieuheffingen, dan treft dat de armeren meer dan de rijken, maar dit wordt gecompenseerd door het feit dat een gezonde leefomgeving een publiek goed is dat globaal genomen voor de eersten belangrijker is dan voor de laatsten. Een gezond leefmilieu is evenwel niet onze enige bekommernis. Los daarvan willen we ook een meer rechtvaardige fiscaliteit.

II. Sociaal rechtvaardige fiscaliteit

Volgende punten verdienen hier de nodige aandacht.

1. Vermindering van de inkomensbelasting voor de hoge inkomensstrekkers lijkt ons geen eerste prioriteit. De vorige belastinghervorming heeft de meer gegoede delen van de bevolking relatief bevoordeligd⁴. Wat er bij de geplande nieuwe belastinghervorming ook uit de bus komt, het is belangrijk dat de effecten ervan op de verdeling van inkomen en welvaart van de gezinnen nauwkeurig, liefst vooraf en aan de hand van het beschikbare empirische materiaal, worden bestudeerd. Recente studies van het Antwerpse Centrum voor Sociaal Beleid hebben aangetoond dat het herverdelend vermogen van de sociale zekerheid, zoals ze nu is georganiseerd, ongeveer is uitgeput. Sociale rechtvaardigheid eist nu, op de eerste plaats, belastingvermindering voor de lage arbeidsinkomens, in overeenstemming met het systeem van de vervangingsinkomens. Deze regering heeft reeds één en ander gedaan om de werkloosheids- en uitkeringsvallen weg te werken. De belastinghervorming moet in dezelfde richting verder gaan. Armoedebestrijding vereist heden ten dage de vermindering van de uitkeringsafhankelijkheid en het aantrekkelijker maken van arbeid voor de zwaksten. Sommige belastingvoordelen, zoals de verminderingen voor personen ten laste, het huwelijksquotiënt en

de aftrek voor kosten van kinderopvang, moeten worden omgebouwd tot *terugbetaalbare belastingkredieten*.

2. De groenen zijn voorstander van een ontspannen maatschappijmodel, waar niet iedereen wordt opgejaagd tot de hoogste prestaties, maar waar buiten de arbeid ook nog tijd en ruimte is om te leven. Dit betekent dat het arbeidsbestel verder moet worden geflexibiliseerd, zodat wie dat wil er even kan uitstappen, om voor kinderen of bejaarde ouders te zorgen, om een wereldreis te maken, om creatief bezig te zijn of om een zelfstandig bestaan of bedrijf op te starten. Tegelijk eist de idee van participatieve rechtvaardigheid, dat mensen worden gestimuleerd om niet louter consument te zijn, maar om zich nuttig te maken voor anderen. Dit impliceert dat de min of meer permanente uitsluiting uit het universum van de formeel erkende arbeid van minder productieve mensen wordt bestreden. De activering van (vooral jonge) werklozen en bestaansminimumtrekkers en de verdere uitbouw van de sector van de sociale economie is in die optiek noodzakelijk. Voor de Groenen is activering echter niet uitsluitend verbonden met het opnemen van een formeel arbeidscontract. Mensen kunnen zich ook op andere manieren nuttig maken voor de maatschappij. In dit verband is de idee om de werkloosheidsverzekering om te bouwen tot een *participatieverzekering* interessant⁵. Het ontvangen van een werkloosheidsuitkering zou dan niet langer uitsluitend worden gekoppeld aan de bereidheid om een formeel erkende job op te nemen, maar zou een recht zijn waaraan de plicht is verbonden om zich in te schakelen in maatschappelijk gewaardeerde, maar niet direct geldelijk vergoede activiteiten. Het opnemen van zorgetaken, vrijwilligerswerk, vorming en scholing tijdens een periode van werkloosheid, mag niet langer een reden zijn om werklozen van hun recht op uitkeringen te beroven. De bedoeling is evenwel niet om werkloosheidsuitkering en bestaansminimum te laten samenvallen. De eerste uitkering beantwoordt aan de verzekeringslogica en blijft strikt voorwaardelijk, in die zin dat ze verbonden is met een plicht tot participatie aan sociaal nuttige activiteiten. De voorwaarden voor het verkrijgen van het lagere bestaansminimum zouden dan veel soepeler moeten zijn. Het ideaal is nochtans, dat iedereen over zijn hele loopbaan samen genomen, zowel in de formele als in de informele sector van de economie, actief is. De overgang tussen beide moet ook soepel kunnen verlopen. Om demografische redenen zal dit gebeuren in een context waarin werkloosheid veel minder dan in de voorbije jaren een probleem is. Er zijn nu reeds tekorten in vele segmenten van de arbeidsmarkt. De vraag om immigratie staat reeds op de agenda (zie ons punt VI). Dit mag echter niet beletten dat maximale aandacht moet worden geschonken aan het scheppen van kansen voor minder geschoolden in onze maatschappij.
3. Een rechtvaardiger belastingstelsel vereist ook het wegwerken van de discriminaties tussen de verschillende samenlevingsvormen. Dit betekent allicht een verdergaande *individualisering* van het belastingstelsel. Dit is reeds ten dele gebeurd bij de vorige belastinghervorming, door de decumul van inkomens. De belastingverminderingen voor vervangingsinkomens, verschillen in belastingvrije minima en de berekening van de fiscale franchise inzake kosten voor gezondheidszorg, zijn nog steeds discriminerend ten opzichte van het huwelijk. Omgekeerd, levert het huwelijksquotiënt zoals het nu bestaat, geen voordelen op aan ongehuwde ééninkomensgezinnen. Individualisering van het belastingstelsel heeft als voordeel dat gemeenschapsvorming wordt gestimuleerd. Volledige individualisering houdt echter onvermijdelijk minder herverdeling en meer ongelijkheid in. In de C.S.B.-studies wordt hier gesproken over een onoplosbaar conflict tussen het gelijkheid- en het draagkrachtbeginsel. De draagkracht van individuen wordt immers in grote mate bepaald door de structuur en de samenstelling van het samenlevingsverband waartoe ze behoren. Hier moeten politieke keuzes worden gemaakt – liefst op basis van betrouwbare informatie⁶.
4. Men kan de lasten op arbeid verminderen door de invoering van milieubelastingen, maar ook door meer belastingen op inkomsten uit kapitaal en eventueel door een vermogensbelasting. In ons land wordt vermogen veel minder belast dan in de andere Europese landen. Toch is een regelrechte vermogensbelasting in een kleine open economie als de onze niet evident. De organisatie ervan vergt aanzienlijke bureaucratische kosten. Roerend vermogen is in de huidige

wereldeconomie bijna onvatbaar geworden en dus komt vermogensbelasting in de praktijk neer op een belasting van het onroerende vermogen. Zoals we uitleggen in het hoofdstuk over mobiliteit moet deze laatste dringend worden vernieuwd door een herschatting van het kadastrale inkomen. Het lijkt echter niet wenselijk om het productieve vermogen van het land (de fabrieken en kantoren bijvoorbeeld) – los van de vennootschapsbelasting – nog eens extra te belasten. Belastingstechnisch gesproken, moeten alle inkomensbronnen gelijk belast worden. Er valt geen principiële reden te bedenken waarom inkomen uit geldbeleggingen minder zou worden belast dan inkomen uit arbeid. Rentenieren behoeft geen speciale aanmoediging; gegeven de mogelijkheden van ontduiking blijft dit echter een vrome wens. Het meest realistische scenario om kapitaalinkomsten meer te belasten dan nu het geval is, bestaat erin dat België zijn voorzitterschap van de Europese Unie aangrijpt om een *uniforme bronheffing op inkomens uit kapitaal op Europees niveau* te bepleiten. De opbrengst van deze roerende voorheffing zou dan in mindering kunnen worden gebracht van de bijdrage die elk land aan de E.U. dient te betalen en die nu overeenkomt met een percentage van de BTW-inkomsten. Dit is zindelijk bestuur. De werking van de Europese instellingen wordt dan grotendeels gefinancierd door een belasting die op Europees niveau efficiënt kan worden geheven. Analoog zou men op wereldvlak de financiering van de instellingen van de Verenigde Naties kunnen laten gebeuren door de invoering van een *Tobinbelasting*. Zo kan men inkomen genereren dat kan worden gebruikt om internationale problemen van oorlog en vrede, ontwikkeling en ecologie aan te pakken. Een andere doelstelling kan bestaan in het kalmeren van de volatiliteit van beurs- en wisselkoersen. Een Tobinbelasting veronderstelt het akkoord van de autoriteiten van de belangrijkste financiële wereldcentra. Ook hier is er evident een vrijbuitersprobleem. Kleinere financiële centra zouden mogelijkheden voor ontduiking of ontwijking kunnen aanbieden, maar de groten zijn daar niet volledig weerloos tegenover. Zij kunnen, bijvoorbeeld, degenen die zich niet aan de internationale afspraken houden gaan boycotten. Voorlopig is dit allemaal nog wishful thinking, maar een Tobinbelasting is wellicht toch beter haalbaar dan, bijvoorbeeld, een belasting op speculatieve beurswinsten.

5. Armoedebestrijding is niet louter een zaak van uitkeringen en herverdeling van inkomen. Voor oudere mensen is het verschil tussen armoede en financiële onafhankelijkheid heel vaak verbonden met het al dan niet bezitten van een eigen huis. Fiscale maatregelen die het bezit van één huis bevorderen, dienen dan ook te worden aangeprezen. Vooral subsidies voor de koop van bestaande woningen zijn hierbij interessant. Gezien de beperkte hoeveelheid nog resterende bouwgronden in de driehoek Antwerpen - Brussel - Gent, dreigen subsidies voor grondaankoop immers volledig te worden opgeslorpt door prijsstijgingen voor deze gronden. Het is uiteraard niet de bedoeling om grondeigenaars te subsidiëren⁷. Door een gepast subsidiebeleid kunnen verkrotting en leegstand worden tegengegaan en kan stadskernvernieuwing worden bevorderd. Overigens is het bezit van een eigen huis slechts één vorm van *langetermijnsparen*. Dit laatste wordt reeds fiscaal gestimuleerd. Men kan overwegen om de belastingplichtige zelf de keuze te laten maken van de precieze vorm waarin hij op lange termijn spaart: pensioensparen, levensverzekering of hypotheeklening (zie het deel over vergrijzing).
6. De introductie van een fiscale stimulans om te investeren in milieuvriendelijke en ethische beleggingen is een thema dat de groene achterban nauw aan het hart ligt. Steeds meer banken bieden *ethische beleggingsfondsen* aan, maar een echte doorbraak kan er maar komen door fiscale begunstiging. Eventueel kunnen de Groenen dit dossier op tafel leggen bij de bespreking van voorstellen om werknemersparticipatie in de onderneming te bevorderen. Dit laatste is misschien geen groene prioriteit, maar het past wel in de uitbouw van een hedendaagse bedrijfscultuur. Voorwaarde hierbij is wel, dat het onderscheid loon - winst helder blijft en dat de financiering van de sociale zekerheid niet in het gedrang komt.
7. Een dossier dat nu om communautaire redenen geblokkeerd is, is dat van de financiering van niet-arbeidsgebonden risico's uit algemene middelen in plaats van uit socialezekerheidsbijdragen. Er is geen reden te bedenken waarom kinderbijslag en gezondheidszorg via heffingen op arbeid dienen te worden gefinancierd. In België heeft men dit dossier, ten onrechte, gekoppeld aan dat

van de defederalisering van beide sectoren van de sociale zekerheid. In feite staan beide dossiers los van elkaar. De hier voorgestelde maatregel zou de last op arbeid verminderen, maar zou een belastingverhoging impliceren. Dit zou een meer logische organisatie van de sociale zekerheid zijn, maar de overgang dient allicht stapsgewijze te gebeuren⁸.

8. Ook de mobiliteitsproblematiek noopt tot een aantal fiscale herschikkingen. We bespreken die in punt III.

III Mobiliteit

De hervorming van de fiscaliteit op het vlak van mobiliteit moet mogelijk zijn binnen een budgettaire nuloperatie. Wij stellen drie types van maatregelen voor.

1. Binnen het kader van de personenbelasting moet het systeem van de aftrekbare beroepskosten worden herdacht. De meest radicale maatregel zou erin bestaan om uitsluitend verplaatsingskosten met het openbaar vervoer aftrekbaar te laten. Dit zou zeker een tastbaar effect hebben op de omvang van het woon-werkverkeer met de wagen. De gerealiseerde besparing kan worden besteed aan de verbetering van het aanbod van openbaar vervoer. Minder radicaal is het voorstel om de uitgaven voor verplaatsing van en naar het werk aftrekbaar te laten, maar dan in functie van de afgelegde afstand. Deze aftrek moet onafhankelijk zijn van de manier waarop de verplaatsing plaatsvindt (te voet, per fiets, met het openbaar vervoer of met de wagen). Zo'n systeem is eenvoudig en zeer gunstig voor elke andere vorm van mobiliteit dan het auto-solisme (fiets, autodelen, carpoolen, openbaar vervoer).
2. Men kan de belasting op het bezit van een wagen verminderen en dat compenseren door het gebruik van die wagen meer te belasten. Dit is wat men noemt de variabilisering van de belasting op mobiliteit. Het autogebruik kan worden ontmoedigd, door verhoging van de accijnzen op brandstof - CO₂-belasting - en door parkeerrechten en verkeersboetes te verhogen. Wat het rekeningrijden betreft, wacht men wellicht best de afloop van de aangekondigde experimenten in Nederland af. De belasting op voertuigen dient ook te worden gemoduleerd in functie van hun emissies. Wagens met lagere emissies dienen een fiscaal voordeel te krijgen (minder verkeersbelasting en belasting op inverkeerstelling) in vergelijking met sterk vervuilende wagens. Zwavelarme brandstof of brandstof met een laag gehalte aan aromatische verbindingen dient fiscaal te worden bevoordeligd, zoals dat sinds kort in Duitsland gebeurt. Daarmee anticiperen we op de eisen die via Europese directieven zullen worden opgelegd. Het onderscheid tussen benzine en diesel dient – liefst gecoördineerd binnen de E.U. – te worden afgebouwd. De fiscale behandeling van bedrijfswagens moet een ecologisch gebruik begunstigen en de fiscale voordelen, verbonden met het privé-gebruik van bedrijfswagens, dienen te worden afgebouwd.
3. De registratierechten voor aan- en verkoop van een woonhuis moeten drastisch worden verlaagd. Zo zal de huizenmarkt efficiënter worden en worden mensen gestimuleerd om dicht bij hun werkplaats te gaan wonen. De algemene welvaart zal verhogen. Ook deze maatregel hoeft geen budgettaire aderlating te worden. Het inkomensverlies voor de fiscus kan immers worden gecompenseerd door een herschatting van de kadastrale inkomens. Theoretisch diende dit om de 10 jaar te gebeuren. In werkelijkheid past men al veel langer gewoon een indexering toe. Een nieuwe schatting, ab initio, zou toelaten om suburbanisering af te remmen en stadsvlucht tegen te gaan, door woningen in de groene rand op te waarderen en woningen in de kern van de steden en dorpen minder zwaar te belasten. Het is inderdaad de suburbanisering die de schaarse open ruimte in Vlaanderen steeds verder aantast en die het mobiliteitsprobleem zo moeilijk oplosbaar heeft gemaakt. Ook kan men de gemeentelijke opcentiemen zo moduleren dat de vernieuwing van verkrotte of achtergestelde wijken wordt gestimuleerd. De bescherming van natuur en open ruimte eist inderdaad de herwaardering van onze binnensteden.

IV. Een kwaliteitsvol aanbod van publieke voorzieningen

De aanpak van het mobiliteitsprobleem en de vergroening van het belastingstelsel vragen om een reeks verschuivingen van de belastingdruk. Met de economische herleving die we nu meemaken komen echter ook nieuwe middelen vrij voor de overheid. Politieke vraag bij uitstek heden ten dage, is wat onze maatschappij gaat aanvangen met de vruchten van deze economische groei. Eén optie hebben we al besproken: men kan de belastingen verminderen, zodat werken en ondernemen meer gaan opbrengen. Zoals we zegden, is belastingvermindering – behalve ten voordele van de lage inkomens – geen groene prioriteit. Een tweede optie bestaat erin om de overheidsschuld versneld af te bouwen en zo ruimte te scheppen voor de opvang van de komende kosten van de vergrijzing (daarover meer in punt V). Voor ons zijn dit evenwel niet de twee enige beleidsalternatieven die open staan. Er is een derde optie die we met kracht willen verdedigen. Die bestaat erin, dat we meer gaan investeren in de goede werking van het overheidsapparaat zelf en in de kwaliteit van de publieke voorzieningen. We weten allemaal dat onze ambtenaren, rechters, onderwijzers en leraars onderbetaald worden, dat ze vaak moeten werken in aftandse gebouwen en met verouderde apparatuur. Dat is het resultaat van de beleidsopties uit het verleden. In de voorbije 20 jaar, toen het economisch minder goed ging, zijn we er in ons land in geslaagd om onze sociale zekerheid min of meer intact te houden. De armoede is niet toegenomen. We hebben veel en dure autowegen gebouwd. We hebben al te lang noodlijdende en verouderde industrieën in leven gehouden en zo hebben we een reusachtige overheidsschuld opgebouwd. Daarvoor betalen we nu al vele jaren reusachtige sommen aan intresten en afbetalingen. Dit alles is ten koste gegaan van de investeringen in de kernfuncties van ons overheidsapparaat. Dit blijkt duidelijk uit internationale vergelijkingen. In 1995 besteedde België 14,5% van zijn BBP aan de werking van zijn overheidsapparaat tegenover gemiddeld 18,7% voor de Europese Unie (Luxemburg niet meegerekend).

Uit internationale vergelijkingen blijkt ook nog een opvallende gebrek aan vertrouwen van de Belgen in hun overheid. Economen zoals W. Moesen verbinden dit met de relatieve onderinvestering in onze publieke sector⁹. Onze overheid werkt inderdaad minder goed dan elders. Het gerecht werkt traag, ons onderwijssysteem presteert nog vrij goed, maar het personeel raakt gedemotiveerd en, ondanks een recente inhaalbeweging, besteedt onze overheid nog steeds te weinig aan wetenschappelijk onderzoek. Vanuit economisch oogpunt stelt dit een ernstig probleem, omdat zo, op termijn, de groei­kracht en het concurrentievermogen van onze economie worden ondermijnd. Na de invoering van de Europese eenheids­munt zijn competitieve muntontwaardingen niet meer mogelijk. De ontwikkeling van lonen en wedden kan niet sterk meer afwijken van de omringende landen en begrotingsdiscipline wordt van buitenaf opgelegd. In die omstandigheden hangt onze welvaart steeds meer af van de kwaliteit van onze instellingen en van de scholing van onze mensen.

Het behoud van een kwaliteitsvol aanbod van publieke goederen is voor ons ook nog om een andere reden belangrijk. Waar de overheid terugtreedt of niet meer werkt, daar komen marktlogica en concurrentiedruk in de plaats. Voor de rijkere is dat geen probleem. Die kunnen privé-bewakingsagenten en advocaten betalen. Zij kunnen zich een eigen zwembad en een parktuin permitteren. Zij kunnen hun kinderen naar goede privé-scholen sturen als de gesubsidieerde scholen gaan verloederen. Voor het grootste deel van de bevolking is de teloorgang van het publieke domein evenwel een echte catastrofe. Ze zijn immers veel meer afhankelijk van publieke voorzieningen. Een ontspannen maatschappij waarin mensen de vrijheid genieten om 'anders te gaan leven', om zich niet te laten opjagen door de zucht om zoveel mogelijk inkomen te verwerven, is er één waarin er niet alleen een betrouwbare sociale zekerheid is, maar ook één waarin mensen weten dat de kwaliteit van het onderwijs van hun kinderen niet afhangt van hun inkomen.

Dit is des te belangrijker, als men weet dat de internationalisering van de economie ook steeds grotere ongelijkheid teweegbrengt. Tot voor kort was het alleen in de sport en in de showwereld dat

sterren heel veel meer verdienen dan wie gewoon goed is. Nu zijn er ook in andere domeinen van het maatschappelijke leven steeds meer 'winner takes all'-markten¹⁰. Nationale regeringen hebben weinig greep op dit fenomeen. Een wielrenner, filmacteur, manager of reclameontwerper, die heel veel verdient, kan altijd naar het buitenland emigreren. Wat de regeringen wel kunnen, is ervoor zorgen dat er maatschappelijke sferen zijn waarin geld en inkomen weinig of geen rol spelen¹¹. Onderwijs, gerecht en gezondheidszorg zijn de voorbeelden die onmiddellijk voor de geest komen. Vandaar, nogmaals, het belang van kwaliteitsvolle en toegankelijke publieke voorzieningen!

V. Vergrijzing

Mensen leven alsmaar langer en zullen in de toekomst ook langer zorgbehoevend zijn. Er komen steeds meer dure medische behandelingen ter beschikking die de levenskwaliteit van ouderen (soms slechts marginaal) verbeteren. Moeilijke keuzes in de ziekteverzekering dringen zich bijgevolg op: welke types van behandeling worden voor iedereen toegankelijk gemaakt en tegen welke risico's kan men zich eventueel privaat verzekeren? Dit soort problemen wordt in de komende jaren het grote onderwerp van maatschappelijke discussie, veel meer dan de werkloosheid, die, vooral om demografische redenen, aan het wegsmelten is. Opinieonderzoek leert bovendien dat de meeste mensen relatief jong willen stoppen met (voltijds) werken. Zij zijn eventueel bereid om tijdens hun actieve loopbaan meer sociale zekerheidsbijdragen te betalen, als ze daardoor maar zeker zijn dat ze vroeger kunnen ophouden met werken. De afschaffing van de diverse systemen van brug- en prepensioen wordt door vele wetenschappers en politici onvermijdelijk geacht, maar is helemaal niet populair. Het is niet evident dat op dit punt een cultuurbreuk kan worden gerealiseerd. De Groenen kunnen hier begrip voor opbrengen. Zij pleiten al lang tegen het productivisme en voor onthaasting van de maatschappij. De groei van de productiviteit moet niet noodzakelijk worden gebruikt om meer productie en consumptie mogelijk te maken, maar kan beter worden benut om mensen te laten genieten van vrije tijd en om hen toe te laten zich te engageren in de diverse informele activiteiten die hun leven zinvol maken. We kunnen ons dus best voorbereiden op een maatschappij, waarin steeds meer transferts van jongere actieven naar oudere niet-actieven plaats vinden. Of dit nu wordt georganiseerd via het bestaande repartitiestelsel of via de kapitalisatie van wat mensen tijdens hun actieve leven zelf bijeengespaard hebben, maakt misschien psychologisch een verschil in de wijze waarop de dingen worden beleefd, maar doet vanuit economisch standpunt weinig ter zake. In het eerste geval moeten jongeren bijdragen betalen voor de pensioenen en verzorging van ouderen, in het tweede geval moeten ze bereid gevonden worden om reële goederen en diensten te ruilen voor het geld dat de ouderen hun bieden.

Door nog een aantal jaren een aanzienlijk primair saldo op de begroting te behouden (6% is de norm die Europa aan een land als België oplegt), wordt de overheidsschuld verminderd en wordt meteen ruimte geschapen voor de opvang van de kosten van de vergrijzing over 10 à 15 jaar. Probleem is evenwel hoe lang we dit volhouden. In een democratie bestaat geen 'precommitment': strikt genomen kan men de bewegingsvrijheid van toekomstige parlementen en regeringen niet beperken. Wie garandeert dat de begrotingsdiscipline wel wordt bewaard en dat de vrijgekomen budgettaire ruimte wel voor de vergrijzing wordt gebruikt en niet voor andere leuke dingen die politici hun kiezers graag aanbieden? Door geld te storten in een zilverfonds kan men toch proberen zo'n garantie in te bouwen. Strikt genomen is dit niet sluitend. Een volgende regering kan nog steeds beslissen dat andere zaken dan de vergrijzing prioritair zijn. Politiek zal dit echter toch heel moeilijk liggen. Geen politieke partij kan het zich immers veroorloven ook maar de indruk te wekken dat zij wil beknibben op de solidariteit met ouderen. Zoiets zou oneerlijk zijn en onverstandig. Oneerlijk, want solidariteit met ouderen is slechts een wedergift voor de zorg die ouderen aan de jongeren hebben besteed. Onverstandig vanuit het standpunt van het welbegrepen eigenbelang: wie heden ten

dage tot de actieve generatie behoort weet dat hij morgen slechts op de solidariteit van de jongeren kan rekenen, als hij zelf solidair is geweest met 'zijn' ouderen.

Ondanks deze argumenten, bestaat de beklaging om de solidariteit met ouderen op te zeggen wel degelijk, vooral door de veranderende omvang van de opeenvolgende leeftijdscategorieën. Een veel kleinere groep actieven zal aan een grotere groep oudere niet-actieven steeds meer middelen moeten spenderen, niet alleen in absolute termen, maar ook in verhouding tot het BBP. Soms wordt ook gewezen op het feit dat die oudere generatie een groot deel van het vermogen in handen heeft. Moeten we wel solidair zijn met mensen die, in een minder competitieve omgeving en onder de vleugels van een genereuze welvaartsstaat, veel rijker zijn geworden dan vele jonge mensen van nu ooit hopen te worden? Het is echter van belang te weten dat de inkomens- en vermogensongelijkheid onder oudere niet-actieven veel groter is dan onder de actieve bevolking. Vooral voor de zwaksten is het dus van belang, dat het verplichte wettelijke pensioenstelsel overeind blijft. Daarnaast kan men mensen stimuleren tot vooruitzichtigheid en langetermijnsparen. Ook voor de meer bemiddelden blijft het wettelijke pensioenstelsel nochtans een belangrijke bron van vertrouwen in de toekomst. Te weinig beleidsmensen en spaarders die het kapitalisatiestelsel verdedigen denken aan de problemen die kunnen rijzen bij een eventueel faillissement van verzekeringsfirma's, fraude bij pensioenkassen of andere monetaire en financiële perikelen. In de Verenigde Staten en Japan heeft dit soort problemen zich nochtans recent nog voorgedaan.

We verdedigen dus de volgende beleidslijnen.

1. Oprichting van een zilverfonds, ten einde de leefbaarheid van een voldoende genereus wettelijk pensioenstelsel te waarborgen.
2. Versterking van de solidariteit tussen actieven en niet-actieven, maar ook tussen de ouderen onderling, zodat de laagste pensioenen kunnen worden opgetrokken en zodat de koopkracht van het wettelijke pensioen bewaard blijft.
3. Fiscale stimulansen voor het langetermijnsparen.

VI. Solidariteit over de grenzen heen

1. Transnationale belastingen

Ecologische en economische problemen hebben een internationale dimensie. De efficiëntie van de belastinginning verhoogt drastisch naarmate het territorium, binnen hetwelk de inning gebeurt, groter is. Aparte Vlaamse of Waalse belastingen brengen minder op dan als dezelfde belastingen in heel België of binnen de Europese Unie worden geheven. Een Tobinbelasting kan alleen maar op wereldvlak worden ingevoerd. Europa heeft de kapitaal- en geldstromen vrij gemaakt. Als de belastingen op kapitaalinkomsten nationaal blijven, dan is het niet te verwonderen dat de lekken geweldig groot zijn. Wil Europa ook een betekenis hebben voor wie van de inkomsten van zijn arbeid leeft, dan moet de Europese Unie erin slagen om tot sluitende afspraken te komen over een eenvormige roerende voorheffing op alle inkomsten uit kapitaal. Dit moet gepaard gaan met een boycot van belastingparadijzen die zich niet aan de regels houden. Dit is niet alleen noodzakelijk om kapitaalinkomens aan een minimale belasting te onderwerpen, maar ook om het witwassen van misdaadgeld te bemoeilijken. De vrijmaking van de geldstromen binnen Europa is immers een zegen geweest voor misdaadkartels en maffiose organisaties. Zonder internationale regulering van de geld- en financiële markten zal dit tot steeds meer stuitende misbruiken leiden. Een harde aanpak van de staten en ministaatjes die zich niet aan de Europese minimumregels houden is absoluut geboden. Kapitaalvlucht naar landen buiten de Europese Unie blijft natuurlijk altijd mogelijk, maar is toch al moeilijker en meer risicovol dan kapitaalvlucht naar Luxemburg of Monaco. Strenge straffen voor

deze vorm van incivisme – naar het voorbeeld van de Verenigde Staten – kunnen dit fenomeen bovendien afremmen.

2. Een quotum voor immigratie

De wereld is ééngemaakt door de snelle en goedkope communicatietechnologie en reismogelijkheden. Over de hele wereld weten armen dat er landen zijn waar men in onvoorstelbare overvloed leeft. Is het dan verwonderlijk dat sommige van deze mensen proberen om in die rijke landen een toekomst op te bouwen voor zichzelf, hun kinderen en hun familie? Hoeveel van onze voorouders zijn in de eerste helft van deze eeuw het arme Vlaanderen niet ontvlucht om te migreren naar Frankrijk of Amerika? Hoeveel protestanten hebben Vlaanderen in de 16e-17e eeuw niet verlaten om te ontkomen aan religieuze onverdraagzaamheid? Toch brengen we maar weinig begrip op voor vreemdelingen die hier hun geluk komen zoeken.

Er is recent onder druk van de Groenen een regularisatiecampagne geweest voor illegalen die al geruime tijd in België verbleven. Daarmee is het probleem echter niet opgelost. Sommige illegalen werden niet geregulariseerd en anderen blijven aan de deur kloppen. Nu botsen ze op de immigratiestop die al vele jaren van kracht is in de landen van de Europese Unie. Mensen kunnen alleen nog op permanente wijze binnenkomen in het kader van de gezinshereniging of via de asielprocedure. Tijdelijke verblijfsvergunningen worden, onder zeer restrictieve voorwaarden, verleend aan wie een arbeidscontract kan voorleggen, of wie een studiebeurs op zak heeft. De principiële immigratiestop betekent eigenlijk dat er helemaal geen migratiebeleid wordt gevoerd. Daarmee wordt de realiteit van de enorme aantrekkingskracht van onze landen op armen en verdrukten overal ter wereld ontkend. Bovendien weten we nu heel zeker dat er in de nabije toekomst voor heel wat beroepen krapte op onze arbeidsmarkt zal optreden. Er zijn nu al te weinig ingenieurs en bouwvakkers, informatici en verplegers. In de volgende jaren wordt dit alsmaar erger. Het is toch paradoxaal, dat er hier handen te kort zijn om het werk te doen en dat we tegelijk de mensen die aan onze grenzen staan te drummen om dit werk te mogen uitvoeren, niet willen binnenlaten.

Massale illegale immigratie, met behulp van maffiose organisaties, schijnhuwelijken en oneigenlijk gebruik van de asielprocedure, zijn het resultaat van deze situatie. Het normale antwoord ligt nochtans voor de hand. We moeten, naast het asielrecht en de gezinshereniging, een derde deur openen voor mensen die, om andere dan politieke of familiale redenen, ons land of de Europese Unie willen binnenkomen. Dit kan, volgens de Groenen, het best gebeuren door een jaarlijks immigratiequotum vast te leggen, op basis van de beschikbare opvangmogelijkheden. Vraag is dan welke criteria men zal gebruiken, om de effectieve migranten uit de talrijke kandidaten te selecteren. Hoe ingewikkelder die criteria, hoe meer kans op fraude: dus liever eenvoudige criteria. Wel moet men met verschillende consideraties rekening houden. We hebben bepaalde (types van) mensen nodig, omwille van hun professionele kennis. Sommige mensen zullen zich wellicht ook beter aanpassen aan de cultuur van het gastland, vanwege hun taalkennis of omwille van banden met mensen in dat gastland. Toch moeten ook minder geschoolden een kans krijgen. Uit de wetenschappelijke literatuur ter zake blijkt dat de beste selectieprocedure in zo'n geval die is van een gewogen loterij¹². Kandidaten met bepaalde kenmerken – taalkennis, diploma, uitnodigingen of familiale banden – kunnen zo ietwat worden geprivilegieerd, maar ook andere gegadigden behouden een kleine kans. Het vastleggen van deze criteria zal uiteraard een delicate onderneming zijn. Het wordt een moeilijke afweging tussen, enerzijds abstracte eisen van rechtvaardigheid en gelijkheid en, anderzijds, concrete aanspraken van mensen die op één of andere wijze reeds een band met ons land hebben opgebouwd.

We denken dat dit voorstel beter is dan de alternatieven en dat het meer voor- dan nadelen heeft. Laten we deze even overlopen.

a. Economen zullen allicht argumenteren dat vraag en aanbod het best door de vrije markt op elkaar worden afgestemd. Velen onder hen zijn dan ook voorstanders van open grenzen. Wij denken niet dat dit, op korte termijn, een goed antwoord is. We kunnen niet zonder meer iedereen die daarom vraagt in ons stelsel van sociale zekerheid opnemen. Bovendien is één van de grondslagen van het Europese maatschappelijke bestel, dat iedereen onderworpen is aan de arbeidswetgeving en de sociale bescherming van het land waar hij verblijft. Het zou tegen deze traditie en tegen onze elementaire ethische intuïties ingaan, om het ontstaan van een klasse van rechtelozen in ons land toe te laten of zelfs te stimuleren. Op langere termijn zijn open grenzen niet zo'n gekke optie. Veel mensen beseffen niet, dat die er binnen de E.U. reeds zijn. Voordat het personenverkeer binnen de E.U. werd vrijgemaakt, werden allerlei catastrofische voorspellingen gemaakt. We zouden worden overspoeld met geneesheren en dompelaars uit Griekenland en Portugal. Daar is niets van waar gebleken. Met de toekomstige uitbreiding van de E.U., zullen de grenzen van de afzonderlijke ledenlanden automatisch verder open gaan. Dit zal echter pas gebeuren, nadat de nieuwe leden hun economie en wetgeving hebben op orde gesteld en aangepast aan de Europese eisen. Men kan verwachten dat de openstelling van de grenzen, binnen een aldus gehomogeniseerde ruimte, al evenmin aanzienlijke migratiestromingen zal verwekken. De migratiedruk gaat immers vooral uit van politiek instabiele, arme landen buiten deze ruimte en krapte op onze arbeidsmarkt blijft op korte termijn acuut

b. Eén van de voordelen van het openen van een derde loket voor migratie, zou zijn dat dit de procedure voor het aanvragen van politiek asiel zou ontlasten. Men hoeft dan de criteria voor deze procedure niet langer op te rekken om er nieuwe categorieën in te kunnen onderbrengen. Echte politieke vluchtelingen zouden meer kans op erkenning krijgen en hun aanvraag zou in een kortere periode kunnen worden behandeld, als ze niet langer zou verzuipen in massa's oneigenlijke aanvragen. Op termijn is ons voorstel misschien zelfs de enige manier om de asielprocedure te redden. We willen wel preciseren, dat het quotum dat we hier voorstellen alleen voor het derde loket geldt. De andere twee loketten zijn toegankelijk op basis van het respect voor mensenrechten. Daarbij past geen quotum. Wie aan de volkenrechtelijk vastgelegde criteria voldoet, kan zonder verdere restricties binnenkomen.

c. Het uitwijzingsbeleid, zoals het nu bestaat, mist ethische legitimatie doordat er voor vele potentiële migranten geen enkele manier bestaat om op een legale manier in de landen van de E.U. binnen te raken. Hoe meer de deur gesloten is, hoe hardvochtiger en willekeuriger het uitwijzingsbeleid is. Door, zoals wij hier voorstellen, de deur iets verder te openen, wint het uitwijzingsbeleid aan legitimiteit ten aanzien van de huidige situatie. Het kan evenwel als een nadeel van ons voorstel worden gerekend, dat nog steeds een uitwijzingsbeleid noodzakelijk blijft. Er blijft inderdaad een probleem dat mensen die alleen een betere toekomst willen voor zichzelf en hun gezin en die geen andere misdaad hebben begaan dan zich in een land te bevinden zonder de juiste papieren, manu militari opgepakt, opgesloten en over de grens kunnen worden gezet. Dit valt alleen maar te vermijden, als men voorstander is van volstrekt open grenzen, een optie die weinigen verdedigen. Nu zou men kunnen zeggen dat ons uitwijzingsbeleid alleen in theorie erg streng is, maar in de praktijk nogal soepel uitvalt. Er worden in onze steden geen razzia's naar illegalen georganiseerd. Illegalen krijgen vaak gewoon een briefje dat ze binnen de vijf dagen het land dienen te verlaten. Advocaten van allerlei hulporganisaties hebben er bovendien voor gezorgd dat illegalen, ondanks het gebrek aan verblijfsvergunning, toch het recht hebben om hun kinderen naar school te sturen, recht hebben op dringende medische zorgen en dergelijke meer. Het nadeel van deze praktijk is dat deze mensen vaak jarenlang in onzekerheid leven en slachtoffer worden van de ergste vormen van uitbuiting. Zoals gezegd, gaat het tegen onze meest dierbare sociale opvattingen in om dit soort situaties in ons land te tolereren. Ons voorstel is in elk geval minder hypocriet dan het stilzwijgend toelaten van de aanwezigheid van een massa ongeschoolde illegalen, die hier, zonder enige sociale bescherming, de gevaarlijke, onaangename en lastige karweien komen opknappen. Doordat het

migratiequotum ook ongeschoolden een kans geeft, vermijden we dat we in de Amerikaanse situatie terecht komen, waar alleen hooggeschoolden via het jaarlijkse immigratiequotum legaal worden toegelaten en waar daarnaast rechteloze illegale Mexicanen en Zuid-Amerikanen worden getolereerd voor de slecht betaalde werkjes.

d. Een argument dat ongetwijfeld tegen ons voorstel zal worden ingebracht, is dat het de 'brain drain' uit de armere landen van Oost-Europa en de Derde Wereld zou organiseren. Zuigt de migratie niet de meest dynamische krachten uit die landen weg? Deze opwerping berust echter grotendeels op een misvatting. In werkelijkheid, zijn vele landen van de Derde Wereld niet of nauwelijks in staat om behoorlijk werk te verschaffen aan al hun gediplomeerde en gekwalificeerde arbeidskrachten. De geldtransfers en geschenken van de emigranten daarentegen, laten sommige families toe om de ergste ellende ietwat te lenigen en stellen anderen in de gelegenheid om te investeren in een eigen onderneming. Niet te verwonderen dat zoveel families in die landen het kunnen 'plaatsen' van één van hun kinderen in een rijk land, evenzeer als het laten studeren van een kind, als een uitstekende investering in de toekomst beschouwen. Wandel door de straten van een stad in Zuid-Indië bijvoorbeeld: de overgrote meerderheid van de behoorlijke woningen zijn gebouwd met geld dat migranten uit de rijke Arabische olielanden hebben toegestuurd.

e. Een ander fabeltje dat we onszelf wel eens wijsmaken, om de grenzen te sluiten voor alle migranten, is dat ontwikkelingshulp migratie kan overbodig maken. In vele landen is ontwikkeling echter een uiterst langzaam proces, dat voor de meeste mensen slechts precare of zelfs onbestaande perspectieven biedt. Hulp verandert daar weinig aan. Ontwikkeling maakt sommige groepen mensen beter af, maar destructureert tegelijk traditionele samenlevingen. Zij verwekt meestal zowel hoop als frustratie en verandert op korte termijn niet veel aan de migratiedruk. Daar komt nog bij, dat de meest massale migratiestromen niet door armoede, maar door politieke instabiliteit, oorlogssituaties en rechteloosheid worden verwekt. Conflictpreventie en hulp bij de opbouw van een rechtsstaat is wellicht een betere investering in het voorkomen van migratiebewegingen dan de klassieke ontwikkelingshulp. Dit belet niet dat het nuttig kan zijn om te zien hoe de budgetten van ontwikkelingshulp kunnen worden gebruikt om uitgewezenen in hun land van herkomst te reintegreren, om migranten te helpen om ontwikkelingsprojecten op te zetten in hun streek van herkomst en om akkoorden af te sluiten met bepaalde migratielanden, waarbij wordt geïnvesteerd in streken van waaruit vele migranten afkomstig zijn.

Tot besluit leggen we er de nadruk op, dat dit voorstel voortspuit uit een behoefte die is gegroeid door de snel verder schrijdende globalisering van de economische en sociale netwerken. In een wereld waarin goederen, kennis en kapitaal zo mobiel zijn geworden, kan men de mobiliteit van de meest bedreigde mensen niet blijvend zo radicaal inperken als nu het geval is. Door voor hen een nieuwe deur te openen, zouden we op tastbare wijze onze solidariteit met de zwaksten betonen. Het zou een concrete oplossing zijn voor een aantal mensen en een symbolisch teken dat we de grote nood van velen niet langer negeren. Het zou aangeven dat we vreemdelingen niet zozeer als een bedreiging, dan wel als een verrijking voor onze maatschappij beschouwen.

VII. Besluit

Samenvattend, willen we de volgende prioritaire aandachtspunten voor het beleid aanstippen.

1. Vergroening van de fiscaliteit:

- milieuheffingen, vooral CO₂-belasting, heffing op verpakkingsafval, moeilijk recycleerbare producten en lawaaihinder (liefst Europees)
- fiscale begunstiging van milieuvriendelijke en ethische beleggingen

1. Sociale rechtvaardigheid:

- belastingvermindering voor lage inkomens (terugbetaalbare belastingkredieten)
- participatieverzekering
- wegwerken van discriminaties tussen verschillende samenlevingsmodellen
- uniforme bronheffing op inkomens uit kapitaal (liefst Europees) – Tobinbelasting (wereldvlak)
- fiscale bevordering bezit van één huis
- financiering van niet-arbeidsgebonden risico's uit algemene middelen

1. Mobiliteit:

- Fiscale aftrekbaarheid verplaatsing van en naar het werk naar gelang van de afgelegde afstand of uitsluitend met openbaar vervoer
- Variabilisering van de belasting op autovervoer en modulering in functie van de emissies
- Verlaging registratierechten bij aan- of verkoop van woonhuis

1. Meer investeren in kwaliteit en beschikbaarheid van publieke voorzieningen**5. Vergrijzing**

- Versoepeling van de overgang van werk naar inactiviteit en omgekeerd
- Zilverfonds
- Behoud koopkracht wettelijk pensioen - bevordering langetermijnsparen

6. Internationale solidariteit

- Naar een Europese fiscaliteit
- Een derde loket voor immigratie: een jaarlijks quotum met gewogen loterij als selectiecriteria

T. Vandeveld
 Centrum voor Economie en Ethiek
 Hoger Instituut voor Wijsbegeerte
 K.U. Leuven

¹ Deze tekst is geschreven op vraag van Magda Aelvoet, minister in de federale regering. Hij behandelt dan ook alleen beleidsdomeinen die tot de bevoegdheid van de federale regering behoren. Niets over landbouwbeleid of ruimtelijke ordening bijvoorbeeld.

² Cfr. Folmer, H., *Vergroening van het belastingsstelsel*, in Huizinga, H.P. (red.), *Belastingherziening in het fin de siècle*, Lemma, Utrecht, 1998, p. 93 - 127.

³ Proost, S., van Regemorter, D., *The Double Dividend Hypothesis, the Environmental Benefits and the International Coordination of Tax Recycling*, in Carraro, C., Siniscalco, S., (eds.), *Environmental Fiscal Reform and Unemployment*, Boston, Kluwer, 1996.

⁴ Zie Cantillon, B., Verbist, G., *De sociale en fiscale herverdeling in België*, CSB-Bericht, dec. 1999.

⁵ Voor een concreter voorstel, zie Boucher, M.-P., De Greef, I., Jacquet, L., Vanderborght, Y., Van Parijs, Ph., *Participatieverzekering en participatie-inkomen*, in *Oikos* 14, zomer 2000, p. 9-32.

⁶ Cfr. Cantillon, B., Verbist, G., op.cit., p. 9-10.

⁷ Willemé, P., Meulemans, B., *De evolutie van de Vlaamse woningmarkt 1995-2010: simulaties van scenario's met betrekking tot het ruimtelijke ordenings- en subsidiebeleid*, in E.S.T., 2000/2, p. 183-214.

⁸ Schokkaert, E., Van de Voorde, C., *Interregionale financieringsstromen, defederalisering en solidariteit in de Belgische ziekteverzekering*. Zie ook Schokkaert, E., *Transparantie en solidariteit in de Belgische sociale zekerheid*, in *Documentatieblad van het Ministerie van Financiën*, 58e jg., nr. 3, mei - juni 1998, p. 30-36.

⁹ Zie Moesen, W., *Eerlijkheid loont - over de relatie tussen microsociale waarden en de macro-economische prestatie van naties* in Vandeveld, T., (red.) *Wederkerigheid en vertrouwen*, Acco, Leuven, 2000. Zie ook het interview met W. Moesen in *De Standaard*, van 7/3/2000.

¹⁰ Frank, R.H., Cook, P.J., *The Winner-Take-All Society - Why the Few at the Top Get So Much More Than the Rest of Us*, Penguin, New York, 1995.

¹¹ Walzer, M., *Spheres of Justice*, Basic Books, New York, 1983.

¹² Elster, J., *Local Justice - How Institutions Allocate Scarce Goods and Necessary Burdens*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992.